

VELOCIPÉD

Pred štyrmi rokmi, v apríli 2018, vyhlásilo valné zhromaždenie Organizácie spojených národov 3. jún za Svetový deň bicyklov. V zdôvodnení rozhodnutia bolo ocenenie ekologickosti dostupného a jednoduchého dopravného prostriedku, vedúceho k športovaniu a starostlivosti o zdravie. Počas dňa bicyklov sa očakáva jeho výraznejšie využitie a tým obmedzenie iných dopravných prostriedkov, čo má aspoň na deň chrániť ovzdušie a aktivizovať viac pohybu u účastníkov.

História bicyklov siaha do 18. storočia, kedy sa v rokoch 1790 – 1791 na francúzskych uliciach prvý raz objavila celeriféra – rýchlobežka. Dve kolesá spojené nosníkom sa ešte nedali riadiť, sediaci jazdec sa odrážal nohami od zeme. V roku 1813 nemecký barón Karl von Drais zhotovil stroj na podobnom princípe, ale už mal predné koleso riadené pomocou oje a pre pohodlie jazdca sedlo. Na vynález draisiny (dreziny) získal 12. januára 1818 patent. Následne dochádzalo k viacerým zmenám, vylepšujúcim jazdné koleso o mechanický pohon na ručné páky alebo kľuky, i s použitím ozubeného kolesa. V roku 1839 sa presunul pohon na nohy pridaním šliapacích pák. Neskôr sa na os predného kolesa pridali pedále a v roku 1860 sa uviedol do výroby pod názvom „vélocipede“. **Termín velocipéd** (rýchla noha, latinsky je velox rýchly a pede noha) označoval všetky človekom poháňané pozemné dopravné prostriedky s jedným alebo viacerými kolesami. Stále sa vylepšovali – namiesto dreveného rámu sa dal kovový, sedadlo sa upevnilo na pružiny, na zadné koleso sa pripevnila brzda, na obe kolá celogumové obruče, a tiež radiálne usporiadané oceľové špice.

Rok 1869 priniesol pokrok vo vývoji bicykla. Vyrobili sa prvé kovové bicykle, skonštruoval sa nožný zadný náhon a hlavne uviedla sa konštrukcia, ktorá mala pohonnú silu z pedálov prenášanú reťazou. Tento zadný pohon sa však dlho nepresadil, až po roku 1885.

Popularita velocipédov narastala, ľudia vyžadovali vyššiu rýchlosť. Aby boli bicykle s predným pohonom rýchlejšie, postupne sa zväčšovalo predné koleso až na 250 cm. V roku 1870 sa patentoval prvý oficiálny bicykel s vysokým predným kolesom. Vďaka malému zadnému a veľkému prednému kolesu bola viac využitá sila prenášaná z nôh na poháňané koleso. V zbierkach múzea sa nachádzajú dva velocipédy z druhej polovice 19. storočia s vysokým kolesom, ktoré na vyššom dosahuje až 160 cm. Majú všetky vylepšenia bicyklov 19. storočia ako ručná brzda či odpružené kožené sedadlo, ľudovo volaných kostitras Vonkajšia obruč z plnej gumy ohraničuje vznik velocipédov v zbierkach rokom 1890, odkedy sa vyrábali pneumatiky plnené vzduchom.

Velocipédy sa stali hitom, vznikali kluby a usporadúvali sa preteky. Začiatkom 20. storočia ich nahradili bicykle súčasného typu s reťazovým prevodom a voľnobežkou.

Velocipéd zo zbierok múzea